

*Peter Widell og Ulf Dalvad Berthelsen (udg.):
11. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 2006*

KAN SPIN UNDERSØGES EMPIRISK?

Af Mie Femø Nielsen (Københavns Universitet)

Dagen efter at folketingsvalget blev udskrevet i januar 2005 meddelte Danish Crown, at 500 medarbejdere skulle fyres fra deres slagteri i Hjørring. Straks valfartede politikere til Nordjylland og kappedes om at komme slagteriarbejderne til hjælp. Regeringen såvel som oppositionen ville hjælpe de fyrede slagteriarbejdere til nye jobs. I medierne blev politikernes pludselige ildhu for at komme nordjyske slagteriarbejdere til hjælp diskuteret som et eksempel på spin. Hvad der ikke diskuteredes var, hvorfor Danish Crown valgte netop dette tidspunkt til at annoncere fyringerne? Havde de håbet på, at denne nyhed ville drukne i valgtumlen, så de ikke fik samme massive, negative presseomtale som de gjorde i forbindelse med annonceringen af fyringen af 213 medarbejdere ved lukningen af Tulip i Ringsted? Nu fyrede de over dobbelt så mange, men medierne faldt ikke over dem på samme måde. Dette spørgsmål lader sig vanskeligt besvare, og dét er netop indbegrebet af de metodiske problemer i forbindelse med afdækning af spin.

I denne artikel vil jeg identificere metodeproblemer i forbindelse med empirisk undersøgelse af spin med henblik på at diskutere disse metodeproblemers konsekvenser for, hvordan man i givet fald ville kunne designe sådan en empirisk undersøgelse af spin. Inden vil jeg imidlertid først ridse op, hvad vi overhovedet taler om, hvordan spin kan defineres og afgrænses. Når dette optager mig, er det naturligvis, fordi jeg gerne vil lave sådan en undersøgelse og i nogen tid har arbejdet med at designe den. Nogle af mine overvejelser redegør jeg for her – dels fordi jeg betragter dem som principielle og interessante, og dels fordi jeg ser det som en hjælp til andre, der vil lave en tilsvarende undersøgelse.

Jeg har haft stor glæde af at drøfte disse problemstillinger med kolleger i efteråret 2006 på første årgang af Forskerkollegiet på Københavns Universitet, hvor interessante bidrag til drøftelsen af

en præliminær udgave af denne artikel har givet stof til eftertanke. Også fremlæggelsen af en knap så præliminær udgave på 11. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog har været nyttig.

Hvad er spin?

Tager man afsæt i, at kommunikation kan foregå på det strategiske, det taktiske og det operationelle niveau, så skal spin ses som særlige aktiviteter på det taktiske og det operationelle niveau.

Eksempler på spin på det taktiske niveau er at lave afledningsmanøvrer; flytte fokus; sænke forventningerne for at få en mildere bedømmelse; arrangere pseudoevents; arrangere eller udnytte 'photo opportunities'; sende prøveballoner op; plante historier; servere vinkler og konfliktpotentiale for journalister via medsendte billeder, grafik og dokumentationsmateriale; servere vinkler og konfliktpotentiale for journalister via metaforer, analogier og gendrivelsers; bære ved til bålet når modparten har en dårlig sag i pressen; malke historien når man selv har en god sag i pressen osv. I den mere ubehagelige afdeling af spin på det taktiske niveau findes at 'smide ligene over bord' ('throwing out the bodies'), dvs. offentliggøre dårlige nyheder når de kan drukne i noget meget stort der tager al spaltepads og opmærksomhed; føre negative kampagner om modparten; intimidere og true journalister og redaktører, der vil skrive, eller har skrevet, noget der stiller en i et ufavorabelt lys; opdele journalister i A-hold og B-hold, så de mest medgørlige og loyale får bedst og lettest adgang; miskreditere og latterliggøre modstandere osv. (Gabor 2000, Esser 2000, Richards 1996, Jones 1997, Gould 1998, Hegedus & Pennebaker 1993, Bennett 1996, Whaley 1997, Carlsen & Kjær 1999, Sarup Søndergaard 2004, 2001)

Eksempler på spin på det operationelle niveau er at arbejde med forberedte budskaber (også kaldet 'talking points'); fastholdelse af budskabet (også kaldet 'papegøjeteknikken'); at give undvigende svar på ubehagelige spørgsmål; arbejde med gendrivelsers, gendrivende analogier, forebyggende gendrivelsers (også kaldet 'vaccine') osv.

Andetsteds argumenterer Christian Kock og jeg (Femø & Kock 2007b) for, hvordan der i forbindelse med spin på det operationelle niveau kan identificeres fire grundlæggende funktionstyper af spin: afsenderspin, modpartspin, procedurespin og sagspin. Denne taxonomi vil jeg imidlertid ikke beskæftige mig yderligere med her. Ligesom jeg heller ikke vil komme ind på de fordele og risici, der er ved spin, men af pladshensyn må henvise til Femø & Kock (2007a).

Oplagte datatyper

Da jeg besluttede mig for at ville undersøge spin empirisk, stod det tidligt klart, at formålet med en undersøgelse ville skulle holdes tydeligt for øje. Min ambition ville på ingen måde være at kortlægge den totale mængde spin, ej heller at få indsigt i spin i alskens verserende sager. Ambitionen ville være at afprøve og videreudvikle det begrebsapparatet, som jeg har udviklet sammen med Christian Kock. Dette kunne jeg forestille mig foregå ved at tage afsæt i de gængse dataformer fra antropologisk metode: dokumenter, interview og deltagerobservation.

For at kunne undersøge spin empirisk ville det være relevant at skelne mellem primære og sekundære datatyper. Primære datatyper kunne omfatte:

- Udskrifter af statsministerens pressekonferencer, evt. samtlige af den nuværende statsministers konferencer, evt. i en nærmere afgrænset periode for den nuværende statsminister, evt. punktvis nedslag for den nuværende og den forudgående statsminister, såfremt sådanne ville kunne fremskaffes. Det lader ikke til at være tilfældet, at Poul Nyrup Rasmussens, Poul Schlüters og Anker Jørgensens pressekonferencer er fastholdt for eftertiden og offentligt tilgængelige. Hovedfokus ville derfor være tvunget til at være på Anders Fogh Rasmussen og efterfølgende statsministres konferencer med mulighed for punktvis nedslag i tidligere statsministres pressekonferencer.
- Udskrifter af interviewprogrammer og interviewindslag og -stumper i nyhedsindslag i nyhedsudsendelser og dokumentarudsendelser på tv eller radio med udgangspunkt i en periode eller i form af punktvis nedslag.
- Udskrifter af talkshows, med udgangspunkt i en periode eller som punktvis nedslag.
- Udskrifter af debatprogrammer og debatinterview i tv eller radio med udgangspunkt i en periode eller som punktvis nedslag.
- Evt. adgang til råbånd hos avisjournalisters interview med nøgleaktører.
- Evt. adgang til råbånd hos tv-eller radiojournalisters interview med nøgleaktører.

Sekundære datatyper kunne være:

- Et nærmere defineret antal morgenaviser, indenrigsstoffet og eventuelt erhvervsstoffet, samtlige artikler i en afgrænset periode med udvælgelse af artikler, der viser spørgsmål/svar-sekvenser. Når sådanne data ville skulle betragtes som sekundære, er det fordi gengivelsen af spørgsmål-svar sekvenserne i en avis forudsætter en redigering, hvorfor man ikke kan være ganske sikker på, om ordene nu også faldt præcis som gengivet.
- Et nærmere defineret antal morgenaviser, indenrigsstoffet og eventuelt erhvervsstoffet, med samtlige artikler i en årlig nedslagperiode, fx omkring finanslovsforhandlingerne; et nærmere defineret antal år, evt. på tværs af regeringer igen med udvælgelse af artikler, der viser spørgsmål/svar-sekvenser.
- Deltagerobservation på en nyhedsredaktion, en kommunikationsafdeling i et politisk parti på Christiansborg og evt. på et kommunikationsbureau med politiske sager.
- Et udvalg af berømte dokumenter fra spektakulære sager, jævnfør udstillingen *Forvaltningskunst*, Galleri Asbæk 1998.
- Evt. optagelser af redaktionsmøder og strategimøder mod løfte om senere anonymisering af deltagere og hændelsesforløb.

Selv om en undersøgelse af spin således overfladisk set kunne synes gennemførlig, måtte det tages i betragtning, at selve definitionen af spin har nogle problematiske konsekvenser for design af en given empirisk undersøgelse.

Definitorisk problem

Det grundlæggende spørgsmål ved tilrettelæggelsen af en empirisk undersøgelse af spin er, om en sådan undersøgelse overhovedet er mulig. Dette vil naturligvis afhænge af, hvordan man definerer spin. I nærværende artikel bygger jeg på artiklerne *Hvad er spin?* (Femø & Kock 2007a), *Fire grundlæggende funktionstyper af spin* (Femø & Kock 2007b), samt *Sproglige spinteknikker* (Femø & Kock 2007c). Her definerer vi spin således:

”Spin vil sige at nogle af de valg en afsender træffer i sin offentlige kommunikation om et emne, er dikteret af en intention om at stemme modtagerne på en ønskelig måde i forhold til dette emne, snarere end af en intention om at sige det som er redeligt, dvs. det som kommunikatoren oprigtigt anser for rigtigt og retvisende.” (Femø & Kock 2007a)

Spin defineres dermed som det vrid eller skru, man kan give en bold for at sikre, at den lander det rigtige sted. Spin defineres således ikke som bolden, banen, spillerne, boldspillet som sådan eller selve det, *at* man spiller det spil, men som boldens bevidst givne, særlige bevægelse for at 'snyde' modstanderen. Spin er det kommunikative skru, der benyttes for at nå kommunikative mål.

Der er tre punkter i denne definition, som gør det vanskeligt at undersøge spin empirisk.

Det ene er spørgsmålet om intention. Hvis der er tale om spin, hvis det har været en aktørs *intention* at 'skrue bolden', så nytter det ikke noget blot at se på selve bolden og dens foretagne bevægelse. Man må se på motivet bag kastet. Det kan man dybest set ikke, når ikke man har adgang til aktøernes bevidsthed.

Det andet afgørende punkt er spørgsmålet om den retvisende fremstilling af en sag. Dette punkt indebærer, at man godt kan vildlede andre, men hvis det er, fordi man selv er vildledt eller på anden måde oprigtig i sin fejlinformerethed, betyder det, at man ikke spinner. Heller ikke selv om man profiterer af denne ufrivillige vildledning af omgivelserne. Hvis blind høne finder et korn, tæller det altså ikke. Betydningen af dette punkt for en empirisk undersøgelse af spin er ikke blot, at det kan være svært at afgøre, hvad afsender vidste og ikke vidste om en given sag. Det kræver også for forskeren selv en betydelig indsigt i den givne sag for at kunne afgøre, dels hvad der foregår, og dels hvad der er spin. Det vil endvidere næppe være muligt at se kontrafaktisk på et begivenhedsforløb, således at man ville kunne afgøre, hvad der var spin, gennem en viden om, hvordan sagen ville have set ud, hvis den ikke havde været spinnet.

Et tredje, men ikke afgørende, punkt er, om det lykkes kommunikator at stemme modtager på den ønskelige måde. Er det spin, hvis det er tydeligt, at der spinnes? Er det kun spin, når man ikke kan se det? Dette spørgsmål mener jeg handler om effektiviteten af de trufne kommunikationsvalg, ikke om deres kategorisering som spin. Men spørgsmålene har alligevel betydning for en empirisk undersøgelse af spin, for siden man må formode, at den bedste spin er den, man ikke opdager, hvordan så undersøge spin? Ville man ikke først og fremmest få øje på den iøjnefaldende og den mislykkede spin?

Eftersom en del spin foregår på det taktiske niveau, er den hverken synlig eller fastholdt i en karakter, der giver mulighed for forskningsmæssig granskning. Meget vil være drøftet, besluttet og tilrettelagt i mundtlige samtaler, møder og telefonsamtaler, som ikke er fastholdt i optagelser,

hvorfor der ikke er adgang til at se, hvem der sagde og gjorde hvad i forhold til hvem og hvornår og hvorfor. Skulle parterne vitterligt beslutte at ville medvirke i en sådan undersøgelse, så ville undersøgelsen kun skaffe adgang til parternes respektive retrospektive syn på sagen, og dette ville være påvirket af deres gensidige selvfremstilling gennem netop denne retrospektion.

Implikationer for en undersøgelse af spin

Ovennævnte problematik giver anledning til at skitsere følgende 7 muligheder vedrørende det empiriske grundlag for en undersøgelse af spin:

- (1) Det kan ikke lade sig gøre at undersøge spin, hvorfor en sådan undersøgelse bør droppes. Undersøgelsen er ikke praktisk gennemførlig.
- (2) Spin kan kun undersøges gennem omfattende mulvarpeaktivitet, bestående af et samarbejde mellem flere parter, således at man kan være mange steder på een gang (politiske partier, nyhedsredaktioner, interesseorganisationer, private virksomheder). Det følger heraf, at undersøgelsen bør droppes af etiske og ressourcemæssige grunde.
- (3) Spin kan godt undersøges, hvis man tager afsæt i en verserende sag, og hvis man får adgang til at følge sagens udvikling inden for de relevante institutioner og i medierne, samt gennem interview med de relevante parter. Et sådant indblik i processen, mens sagen kører, ville imidlertid kræve, at aktørerne enten ikke mente, at de spinnede, ikke bekymrede sig om at få afsløret deres spin, eller at sagen ingen betydning havde hverken substantielt eller processuelt. Disse forhold får ikke en sådan undersøgelse til at forekomme gennemførlig. Alene den tid, man måtte forvente ville gå med at opnå aktindsigt og adgang til interviews ville formentlig være så lang, at sagen for længst ville være færdigbehandlet, inden man som forsker fik adgang til at undersøge den. Dermed ville det blive født som et historisk projekt.
- (4) Spin kan godt undersøges, hvis man tager afsæt i en historisk sag, der allerede er gennemlyst af historikere, der har kunnet fastslå begivenhedsforløbet med specifikation af faktuelle aspekter, aktører, relationer, aktiviteter, beslutninger og intentioner. Man ville måske også lettere kunne få adgang til den fulde medieomtale, afhængigt af sagens alder. Ved at bygge på eksisterende historiske studier ville der imidlertid være

tale om en bagudrettet undersøgelse, knyttet til en enkelt sag og primært fokuseret på tilgængelige skriftlige kilder, delvist revet ud af deres oprindelige kontekst.

- (5) Spin vil kunne undersøges ved at interviewe tidligere og nuværende spindoktorer, samt læse disses erindringer. Dette ville være et overkommelig projekt, som imidlertid for det første ville overtage de pågældende aktørers blinde pletter, for det andet ville være påvirket af deres respektive selvfremstilling og åbenlyse interesse i at fremstå redelige, ærlige og oprigtige dengang som nu, samt for det tredje ville lide under kun at give ikke-tekstbaseret og ikke-kontekstuelt indblik i processer, fremgangsmåder, bevæggrunde, taktiske overvejelser og tekstarbejde.
- (6) Spin vil kunne undersøges gennem en større interviewundersøgelse blandt nuværende og tidligere politikere, erhvervsledere, journalister og kommunikationsrådgivere. Derved ville forskeren få adgang til 'branchesladder', der ville kunne give mulighed for at kortlægge mulige former for spin. Man ville dog ikke kunne sige noget om spin-formernes forekomst i relation til kontekst, ej heller om frekvensen af de respektive former. Ligeledes ville undersøgelsen overtage de pågældende aktørers blinde pletter, være påvirket af deres respektive selvfremstilling og åbenlyse interesse i at fremstå redelige, ærlige og oprigtige, lige som den kun ville give et ikke-tekstbaseret og ikke-kontekstuelt indblik i processer, fremgangsmåder, taktiske overvejelser og tekstarbejde.
- (7) Spin kan godt undersøges, hvis man begrænser sig til at ville undersøge en bestemt form for synlig spin i en bestemt type medier gennem en nærmere afgrænset periode. Stadig er problemet med at afgøre, hvorvidt noget er spin eller ej imidlertid ikke løst. Man ville måske kunne komme om ved dette metodeproblem ved ikke at ville sætte sig for at bedømme, om noget var spin eller ej, men i stedet blot have fokus på undvigemanøvrer og andre ikke-svar på journalistiske spørgsmål. Det ville kræve at forskningsinteressen ikke bestod i at kunne afsige normative domme, men i at kunne beskrive særlige kommunikative manøvrer, der ville kunne fungere som spin, uanset om dette var kommunikators intention eller ej.

For at rekapitulere: Mulighederne 1, 2 og 3 indebærer en afblæsning af projektet. Mulighederne 3 og 4 består i casestudier. Mulighederne 5 og 6 vil først og fremmest egne sig til en eksplorativ

forundersøgelse. En sådan er allerede lavet (Søndergaard Sarup 2004, 2001). Videreudviklingen af det definitoriske arbejde og den begrebsmæssige kortlægning i Femø og Kocks artikel, anført ovenfor, inddrager Sarups litteraturstudier og eksplorative forundersøgelse.

Mulighed 7 er ikke blot empirisk mulig og etisk forsvarlig, men også fagligt interessant. I det følgende vil jeg derfor gå videre med overvejelserne vedrørende design af en sådan undersøgelse.

Der vil være stor forskel på muligheden for afdækning af spin på det taktiske henholdsvis det operationelle niveau. Derfor forestillede jeg mig fra første færd, at deltagerobservation først og fremmest ville kunne bruges til at give mig selv et større indblik i det taktiske niveau, evt. med tilføjelse af et par spinformer til 'listen', men jeg ville intet kunne sige om udførelse, frekvens, kontekst osv. Derimod ville tekst- og konversationsanalytiske studier af svar på journalistiske spørgsmål i interview, debatter og ved pressekonferencer kunne føre til at give et bud på arten og omfanget af undvigemanøvrer i de svar, der produceres for et overværende publikum: seere, lyttere eller læsere. Resultaterne af den sidste type undersøgelse ville især være interessante.

Det var for mig ironisk at nå frem til, at den mest interessante mulighed for at undersøge noget, der kunne ligne spin, empirisk, ville være via en konversationsanalytisk undersøgelse. Lige med dette projekt havde jeg sådan set regnet med at skulle lave en anden type undersøgelse, og tilmed glædet mig til det. Der er altså ikke tale om den klassiske situation refereret af en hedengangen metodelærer: "Hvis man har en hammer, er man tilbøjelig til at tro, at alle problemer er søm." Jeg kunne derfor ikke straks gøre op med mig selv, om jeg skulle være skuffet over at miste udsigten til at lave en undersøgelse med afsæt i en kombination af antropologiske og tekstanalytiske metoder, eller om jeg skulle glæde mig over at se den konversationsanalytiske metodes legitimitet og anvendelighed styrket.

Sampling

Afgrænsning af datamængden ville være afgørende for et sådant projekts gennemførlighed. Omvendt ville det rette mix af datakilder og analysemetoder oplagt styrke projektet. Ergo ville samplingen kræve grundig overvejelse. Alt efter hvad der ville vise sig at være ressourcer til, ville følgende sampling være relevant at foretage:

- 10 (eller samtlige) af Statsministerens pressekonferencer 2002-2007
- 10 (eller fx 100) nyhedsudsendelser (DR1, DR2, TV2), med udgangspunkt i en periode eller i form af nedslag, og med samtlige interviewindslag som analyseobjekt
- 10 debatter
- 10 dokumentarudsendelser med interviewstumper som analyseobjekt
- 10 interviewprogrammer
- 10 talkshows (fx Clement Direkte)
- 10 debatinterview (Go' Morgen DK's første time, eftersom denne del er mest orienteret mod igangværende politiske debatter)

Hertil kunne komme nedslag i interviewprogrammer, interviewindslag og –stumper, samt nedslag i debatprogrammer og debatinterview.

Forskningsspørgsmål

De forskningsspørgsmål, som en sådan undersøgelse med afsæt i den netop skitserede sampling, ville kunne besvare, ville fx kunne være følgende:

- Hvordan relaterer svarene sig til spørgsmålene?
- Hvilke undvigemanøvrer i svar på journalistiske spørgsmål kan identificeres?
- Hvilken opfølgning fra journalistens side fører de respektive undvigemanøvrer til?
- Hvilken relation kan identificeres mellem social handling, sekventialitet, turdesign, sproglig teknik og taktisk funktion?
- Hvilke lokale identiteter konstruerer deltagerne for sig selv og hinanden?
- Hvilket samarbejde kan identificeres mellem journalist og interviewede, eller mellem ordstyrer og debattører?
- Hvordan kan konversationsanalyse, tekstlingvistik og retorisk analyse spille sammen?

Spørgsmål til diskussion

Man kan indvende, at det at ville definere spin svarer til at ville definere, hvad der er 'sjovt', 'overdrevet' eller 'uklart'. Med andre ord vil man kunne hævde, at spin er født som et normativt

begreb, mens en empirisk undersøgelse har et deskriptivt sigte. Med brug af data som optagelser af autentisk interaktion skulle man imidlertid mene, at det ville lykkes at undslippe problemerne med at identificere 'intentionen', det 'rigtige' og det 'retvisende', samt hvorvidt modtager ville blive 'stemt' på en bestemt måde eller ej. Løsningen af de indbyggede metodiske problemer i at undersøge spin empirisk ville derfor kunne løses gennem tilrettelæggelsen af en undersøgelse, der fokuserede på undvigemanøvrer og ikke var optaget af at definere spin.

Litteratur

- Bennett; Lance W. (1996) *How Politicians make the News*. 3rd. edition, Longman.
- Carlsen E.M. m.fl. (1999) *Magt og fortælling. Hvad er politisk Journalistik?* Århus: CFJE.
- Carlsen, Erik Meier og Pedersen, Ove K. (2000) *Politisk journalistik*. CFJE.
- Carlsen, Erik Meier og Peter Kjær (1999) Diagnoser af den politiske journalistik – indtryk af en interviewrunde, i: Carlsen, Kjær og Pedersen (red.) *Magt og fortælling*. CFJE: 44-59.
- Esser, Frank og Carsten Reinemann og David Fan (2000) Spin Doctoring in British and German Elections Campaigns, i: SAGE, vol. 15 (2): 209-239.
- Faucheux, Ron (1997/98) Strategies that win! *Campaigns and Elections*; 19, 1.
- Femø Nielsen, Mie & Christian Kock (2007a) Hvad er spin?, i: Høybye, Anne, Brit Buchhave, Martin Lund og Signe Wagner (red.) (2007) *Politisk spin*, København: Akademisk Forlag.
- Femø Nielsen, Mie & Christian Kock (2007b) Fire grundlæggende funktionstyper af spin, i: Høybye, Anne, Brit Buchhave, Martin Lund og Signe Wagner (red.) (2007) *Politisk spin*, København: Akademisk Forlag.
- Femø Nielsen, Mie & Christian Kock (2007c) Sproglige spinteknikker, i: Høybye, Anne, Brit Buchhave, Martin Lund og Signe Wagner (red.) (2007) *Politisk spin*, København: Akademisk Forlag.
- Gabor, Ivor (2000) Government by spin: an analysis of the process, *Media Culture & Society*: 507-518.
- Gingrich, Newt (1990) Language: A Key Mechanism of Control, internt dokument.
- Gould, Philip (1998) *The unfinished revolution: How the modernisers saved the Labour Party*. London: Little, Brown.
- Hegedus, Chris & P.A. Pennebaker (1993) *The Warroom*, Pennebaker Associates, Inc.
- Jones, N. (1997) *Campaign 1997. How The General Election was won and lost*. London, Indigo.
- Jønsson Rasmus & Ole Larsen (2002) *Professionel politisk kommunikation*. Akademisk Forlag.
- Kjøller, Klaus (2001) *Spindoktor*, Aschehoug.
- Press, Bill (2001) *Spin this! All the Ways We Don't Tell the Thruth*, Pocket Books.
- Richards, Pau. (1998) *Be your own spin doctor – A Practical guide to Using the Media*. Harrogate, Take That.
- Søndergaard Sarup, Thomas (2004) Spindoctoring: Hvad er det, og findes det i Danmark?, i: Mie Femø Nielsen (red.): *Spin, selvfremsstilling og samfund - public relations som reflekterende praksis*, København: Samfundslitteratur.
- Søndergaard Sarup, Thomas (2001) *Spindoctoring i Danmark – en analyse af professionel mediehåndtering i moderne dansk politik*, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Whaley, Bryan B. (1997) Rebuttal Analogy in Political Communication: Argument and Attack in Sound Bite, i: *Political Communication*, 14: 293-305.